

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

De præexercitamentis, ac primo de Arte, Lectione, Auditione. cap. 14.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

rum simul introibit, hoc est argutias, & obscuritates reconditarum sententiarum inuestigabit diligenter, quod clarius reperit more scripturæ, subdens occulta prouerbiorum exquiret & in occultis parabolarum conuersabitur, in medio magnatum ministrabit, & in conspectu præsidis apparebit, & in terram alienigenarum gentium pertransiet, significat sapientem, ex multa locorum, personarum, & negotiorum varietate experientiam captare, quæ ad sapientiam valent plurimum. ideo cum magnatibus versatur ad exterâs nationes, transit sicut

3. Reg. 10. Regina Saba ad audiendam Salomonis sapientiam venit. Et Moyses Aegyptiorum sapientia fuit edoctus. ideo subdit Bonus enim, & mala in omnibus tentabit, omnia experietur, & modo fiet prudens, ac sapiens. Denique subdit id in quo summa consistit. cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, à quo suscipiet, vt tamquam copiosos imbres emittat eloquia sapientiæ suæ ad irrigandas terras populorum aridas, & manifestabit disciplinam; Prudentiam autem adhibebit his rebus addiscendis, & nequaquam existimet sibi per diuersa loca otiosè vagandum, neque in his curiositatem pascendam, vt quidam faciunt, sed modèstè ea inquiret & à peritioribus addiscet, quæ ad pias doctasque conciones, & veræ pietatis fructum per opportuna videantur.

*De præexercitamentis qua ad bene concionandum iuuantur
ac primo de Arte lectione & Auditione.*

Cap. X I V.

Artis adiu-
menta.

Post ea, quæ de officio, de virtutibus de scientia nostri Oratoris dicta sunt, placet aliqua præexercitamenta, seu gymnasina hic adiungere, quæ possunt plurimè adiuuare ad Euangelicam, & ecclesiasticam dictionem comparandam, quibus Christianum oratorem antequam in publicum exeat, exerceri deceat, vt autem res tota prius, quasi in tabella describeretur: Affero ad bene concionandum tria omnino, concurrere, præter spiritum, ac virtutes scilicet, naturam, scientiam, idoneam, & artem. Ad artem autem confirmandam, & reuocandam in usum multa sunt adiumenta, quæ possunt communè vno exercitationis nomine comprehendi, cuiusmodi sunt, Lectio, non quorumcunque authorum, hoc enim ad scientiam pertinet, de qua iam diximus, sed Oratorum idest Concionatorum, seu antiquorum, seu recentiorum, in quibus tanquam

in exemplari mortuo cernitur vsus artis , Auditio prædicatorū
 in quibus tanquam in viuo exemplari apparet expressa ars ;
 Præterea cogitatio imitatio, scriptio, declamatio, cui adiunctus
 est monitor, seu instructor, & vsus ipse verè cõcionandi, denique
 diligentia, quæ non tam nouam exercitationem affert, quam
 omnia acuit, & maximè perficit . Hæc autem sunt quæ artem
 sequuntur, & requirunt iam cognitam : omnino enim manife-
 stum est neminem vtiliter posse aut legere ad obseruandum præ-
 cepta, aut obseruare dum audit, aut cogitare, scribere, decla-
 mare, nisi iam artis præcepta, norit . Quare prudenter Fab. de
 his agit, lib. 10. sicut, & à me in calce secundæ partis potuissent,
 hæc ipsa tractari, post eas quæ ibi afferuntur artis præceptiones.
 Sed quia quæ nos instituiamus, iam ponimus vulgarium Rhetorū
 præceptis imbutū, placuit hoc loco de his pauca agere, vt
 pars secunda tota relinquatur obseruationibus circa artem :
 hic autem omnia, quæ sunt aliquomodo extrinseca arti, vbi de
 ipsius Concionatoris agitur persona, describamus . Igitur sin-
 gillatim, quæ vnuerſim delineata sunt percurramus, & qui-
 dem de Natura alibi dictum est, vbi de Vocatione, deque ta-
 lento, ad concionandum necessario loquuti sumus . Nunc illud
 solum dico, certissimè statuendum quod & Rhetores seculares
 in suis ponunt institutionibus parum, aut nihil ad eloquen-
 dum profutura, quæ ex arte proponuntur subsidia, nisi adit na-
 tura saltem mediocriter idonea . Hæc enim est quæ excoli ac
 perfici debet quæ si valdè repugnet, frustra niteris, quemad-
 modum si arenam, aut saxum, velis excolere . Verum sicut
 ager suapte sponte pinguis, ac fertilis, nisi excolatur inutiles
 herbas profundit; at vbi cultura accesserit, optimas cultori
 fruges, easque vberes reddit; Ita plane artem, posita idonea
 natura, necessariam esse dicimus, non solum ad extirpanda
 vitia, sine quibus nemo nascitur, sed etiam ad perficienda ea
 semina, quæ sunt nobis ingenita . Primi quidem euangelicæ
 doctrinæ prædicatores, fere huiusce artis præceptionibus car-
 ruere, quippè ijs, quos cælesti sapientia Spiritus sanctus im-
 buerat, superuacua erant humanæ disciplinæ . Hac tamen
 tempestate hæc quæ supra communem ordinem fiunt, si quis
 expectaret perinde faceret, atque si, quoniam Deus in solitu-
 dine Manna Hebræis de Cælo præbuit, cum iam in Terram
 venissent lacte, ac melle manantem, nollet ad hæc colligenda
 suum laborem adiungere . Planè enim tentare Deum vide-
 retur, qui non vult contemni naturæ dona, quæ ipse dedit &

Natura Idonea,

Ars quantum
necessaria.

nostram requirit industriam. Sanè multa habet secularis Rhetorica, quæ Christianis Oratoribus præclare conueniunt, ac sanctos ipsos Patres planum est, ea egregiè præditos fuisse, & suo loco ad Dei gloriam vsos. Illud quidem fugiendum est vitium non artis, sed hominum, qui hanc artem putant consistere in verborum lenocinijs, & delectatione aurium, & quadam inani strepentium volubilitate verborum, iamque ad templa, & conciones Ecclesiasticas ea detulerunt, quæ potius leuissimorum sunt Poetarum: & quæ prophanorum etiam oratorum cordati, & graues vel in rostris, & foro, & causis Ciuilibus reprehendunt. Cæterum hoc prauo vsu vitato, non possumus nos in hac instructione, non aliqua etiam mutuo accipere ab his dicendi magistris, & ad nostras accommodare conciones, ea tamen conditione, vt nemo scrupulosè credat solidum Concionatorem Rhetoricæ humanæ præceptionibus alligatum esse, sed magis Dei Spiritum debere sequi ducem, præsertim cum eiusdem artis præceptum sit, teste Fabio illas præceptiones non esse vti leges immutabili necessitate cõstitutas, quasi semper eodem modo sit texenda oratio. Duo enim hæc ars (eodem authore) docet aduertenda, & quid deceat, & quid expediat, sæpè autem expedire docet, vt mutetur, & varietur pro temporis, ac loci vsu, orationis figura, Itaque placet vt futurus concionator, non solum adolescens artis oratoricæ præceptionibus diligenter animum adiungat, sed etiam præcepta ad vsum conferat, vt aliquam in dicendo prudentiam, & copiam acquirat suo tempore concionibus sacris ad populos valdè vtilem futuram, & vt ancillam eloquentiæ diuinæ, Christoque ministraturam. Quæ autem propriè ad sacram hanc facultatem pertinent, cum alij tradidere, tum nos cum diuina gratia pro nostra tenuitate toto hoc labore persequimur; & huic vni tota secunda pars peculiari nomine deferuiet, sed quod ad eas exercitationes pertinet, quæ artem in vsum reuocant, de quibus nunc agimus, illud Oratori nostro aptissimè cõuenit, quod de suo Cicero asserit. Quoniam inquit dicendi facultas non debet esse ieiuna, atque nuda, sed aspersa, atque distincta multarum rerum iucunda quadam varietate. Est boni Oratoris multa auribus accepisse, multa audisse, multa animo, & cogitatione, multa etiam legèdo percurrisse, explicat hæc Tullius aptissimo simili, subactò, inquit, ingenio mihi est opus, vt agere non solum arato, sed nouato, & iterato, quo meliores fructus possit, & grandiores edere.] Subactio hæc, quam Cicero exi-

a. de Orat.

git, multa exercitationum genera comprehendit: huiusmodi sunt quas supra nos attulimus, legere, audire, imitari, cogitare, scribere, declamare, ex his quasi fontibus facundiam hauriat necesse est, ne sit ieiunus, & aridus.

Et quidem de lectione in generali sufficiunt ea, quæ supra cum de studio, ac lectione Sanctorum Patrum ageremus, dicta sunt, vnum tamen hic addere libet de legendis nominatim concionibus, quarum multa non desunt volumina, tum apud Sanctos Patres, & alios antiquos Doctores, tum nostrorum temporum, vel impressione vulgata, vel scripto mandata. In his inquam legendis magnus debet adhiberi delectus: Quidam enim eas conciones manibus terunt, earumque lectione delectantur, quæ composito stylo, ac numerosis periodis, & selectorum verborum copia abundant, denique quæ delectationem magis quam fructum habent. Alij verò in eorum concionibus legendis libenter occupantur, qui toti sunt in docendo, & multiplici doctrinarum apparatu, ac varietate sententiarum, orationem implent, neque tamen ad motum nisi valde parum aut persuasionem feruntur. Ego eas libentius arbitror excutiendas, quæ in motu magis quam in delectatione, doctrinave excellent, & quæ ad mores Christianos imprimendos, ac suadendum aliquid, semper tendunt, in quarum lectione concitatio quædam, & feruor eminet, etiamnum in chartis mortuis viuunt, ac spirant. harum ego lectionem arbitror nobis assuescentibus vim quandam addituram ad similia cogitanda, & dicenda, sicut illæ, quæ vel inani quadam eloquentia fluunt, vel aridam doctrinarum congeriem continent, non valde ad animarum conuersiones, & Christianos mores formandos utiles sunt, & si crebrius euoluantur de suo aliquid in nobis relinquunt.

Verum quid de ijs dicemus, qui in scribendis aliorum concionibus multum temporis, ac operis ponunt? & vndecunque possunt, etiam ex remotissimis locis curant eas sibi transmitti conciones ibi habitas, totumque studium, ac curam in eo collocant, vt ingentem horum scriptorum cumulum sibi coaceruent, ac deinde ex varijs diuersarum concionum coagmentatis fragmentis suas componunt, & habent? Certè non video, quomodo iure possint reprehendi, qui aliorum utiles labores, & optima opera, si quæ inuenerint notent, & apud se conferuent, vt aliorum diligentia in hac facultate proficiant: sed vt totum ingenium, & ætatem in exscribendis aliorum declamationibus, & tractatibus accumulandis infumant, tam parum autem

Lectio concionum.

Quales conciones legendæ.

De his qui scribendis aliorum concionibus occupantur.

autem operæ in evolvendis sanctorum Patrum lucubrationibus egregijs, & in diligenti meditatione sacrarum scripturarum, & in conatu per sese aliquid depromendi neminem arbitror qui iudicio polleat probaturum

Auditio bonorum Concionatorum.

Secundo auditio eruditorum virorum, qui sacras scripturas in scholis, aut in templis explicant, & bonorum Concionatorum affert magnum doctrinæ, laborisque compendium, brevis enim consequimur, quod longo temporis spatio, longove vixisset discendum, brevisque hora percipimus, quæ is, qui disserit multis diebus elaboravit, sunt audiendi viri docti, & prudentes, senes, probatique concionatores, qui ad cor loquuntur, & habent in dicendo vim, ex quibus eodem tempore multa discuntur. N.B. Pater Ignatius in constitutionibus vult à nostris hos concionatores audiri, quo rectam probatamque discendi viam addiscant. Est verissima Augustini sententia si ex consuetudine loquentium fiunt homines loquentes, cur ex consuetudine eloquentium non fiant eloquentes.] Eloquentes autem vocat, qui & efficaciter ad persuadendum, & sapienter dicunt.

4. de Doct. Chr. c. 3.

De Imitatione & modo imitandi. Cap. XV.

Sed tam lectio, quam auditio ad Imitationem dirigitur, & imitatione perficitur, quæ ad bonam eloquentiam comparandam strenuè viam aperit. Audi Aug. Is (ait) qui non solum sapienter, sed etiam eloquenter vult dicere ad legendos vel audiendos, & exercitatione, imitandos eloquentes, cum multo libentius quam magistris artis Rhetoricæ vacare præcipio, si tamen hi qui leguntur, & audiuntur non solum eloquenter, sed sapienter dixisse, vel dicere veraci prædicatione laudantur: qui enim eloquenter dicunt, suaviter, qui sapienter, salubriter audiuntur: sicut autem sæpè sumenda sunt, & amara salubria, ita semper vitanda est perniciofa dulcedo, sed salubri suavitate, vel suavi salubritate quid melius?] Hæc Aug. quæ & ille vidit, qui dixit Omne tulit punctum, qui miscuit vile dulci, & idè Aug. Si (inquit) acutum, & feruens adit ingenium, felicius adheret eloquentia legentibus, & audientibus eloquentes, quam eloquentiæ præcepta sectantibus.] Cum enim tria sint, quæ Rhetores præcipiunt eloquentiæ studioso, ars, imitatio, exercitatio, facilè crediderim imitationem præcipuum locum obtinere. Sed duo hac in parte servanda esse Ciceronem prudentem

1. 4. de Doct. Chr. cap. 5.

1. 4. c. 3. de Doct. Chr.

2. de Orat.